

Aleksandra Jezierska-Thöle, Mirosław Biczkowski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

ŚRODKI Z FUNDUSZY UNII EUROPEJSKIEJ JAKO SZANSA ROZWOJU SEKTORA GOSPODARSTW EKOLOGICZNYCH W POLSCE¹

*FINANCIAL FUNDS FROM EUROPEAN UNION FUNDS AS A CHANCE FOR
THE DEVELOPMENT OF THE SECTOR OF ORGANIC FARMS IN POLAND*

Słowa kluczowe: gospodarstwa ekologiczne, fundusze unijne, PROW, rolnictwo, Polska

Key words: organic farms, funds EU, RDP, agricultural, Poland

JEL codes: Q1

Abstrakt. Celem pracy jest rozpoznanie stanu i analiza zmian liczby oraz powierzchni gospodarstw ekologicznych w Polsce. Ważnym elementem pracy było przedstawienie możliwości finansowania sektora gospodarstw ekologicznych z funduszy Unii Europejskiej i budżetu krajowego oraz ukazanie wpływu środków WPR na jego rozwój. Wskazano na możliwości finansowania ich rozwoju ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w okresie 2007-2013, funkcjonującego w ramach unijnej wspólnej polityki rolnej. Przybliżono także teoretyczne podstawy i założenia związane z funkcjonowaniem sektora rolnictwa ekologicznego. Wyniki badań wskazują, że w latach 2002-2013 nastąpił wzrost liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych. Największy wpływ na zwiększenie liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych miało funkcjonowanie PROW w latach 2004-2006 oraz 2007-2013, a w jego ramach dopłaty do produkcji ekologicznej. Potwierdza to bardzo silna zależność między liczbą gospodarstw rolnych a kwotami dotacji wypłaconymi dla gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi. Można przypuszczać, że w kilku najbliższych latach udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych może przekroczyć 4-5%.

Wstęp

Rozwój rolnictwa ekologicznego jest następstwem zachodzących przeobrażeń w sferze społecznej, środowiskowej i zdrowotnej oraz gospodarczej, a szczególnie w kompleksie rolno-żywnościowym [Kahl i in. 2010]. Rolnictwo ekologiczne jest nowoczesną metodą gospodarowania, zapewniającą trwałą żyźność gleby, zdrowotność zwierząt i wysoką jakość biologiczną ziemiopłodów [Kołodziejczak 2015]. Obecnie stanowi jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi rolnictwa na świecie, a trend ten jest szczególnie widoczny w krajach Unii Europejskiej (UE). Intensywny rozwój rolnictwa ekologicznego rozpoczął się w krajach Europy Zachodniej w latach 80. XX wieku, na co wpływ miało m.in. ograniczenie zaufania do żywności produkowanej metodami intensywnymi, obawa przed BSE i GMO oraz fundusze UE [Christian 2008]. W Polsce dynamiczny wzrost liczby gospodarstw ekologicznych nastąpił na początku XXI wieku. Intensywny wzrost liczby gospodarstw ekologicznych w Polsce silnie związany jest z akcesją do UE i związaną z tym możliwością wsparcia finansowego na powstanie i rozwój gospodarstwa ekologicznego, przez dotacje do hektara upraw ekologicznych [Jezierska-Thöle, Biczkowski 2014].

Głównym celem pracy jest rozpoznanie stanu i analiza zmian liczby oraz powierzchni gospodarstw ekologicznych w Polsce. Ważnym elementem pracy było przedstawienie możliwości finansowania sektora gospodarstw ekologicznych z funduszy UE i budżetu krajowego oraz ukazanie wpływu środków WPR na jego rozwój.

¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/07/B/HS4/00364.

Material i metodyka badań

Podstawową jednostką administracyjną przyjętą do badań było województwo. Okres badawczy dotyczył lat 2003-2015, który obejmował etap dostosowania krajowej polityki rolnej do standardów i wymogów UE oraz wdrażanie programów pomocy przedakcesyjnej. Okres od 2004 roku obejmował rozpoczęcie i wdrożenie narzędzi wspólnej polityki rolnej (WPR). Materiał statystyczny uzyskano na podstawie raportów Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Rolnictwa i Żywności (IJHARS) oraz własnych krajowych badań empirycznych. Pracą objęto następujące etapy badawcze:

- przedstawienie rozwoju gospodarstw ekologicznych na podstawie literatury specjalistycznej krajowej i zagranicznej oraz możliwości subsydiowania gospodarstw ekologicznych z funduszy UE i budżetu krajowego,
- ukazanie stanu oraz zmian liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych,
- próba oceny wpływu środków UE na zwiększenie liczby oraz powierzchni gospodarstw ekologicznych; w celu określenia współzależności pomiędzy alokacją środków UE a wzrostem liczby i powierzchni gospodarstw zastosowano współczynnik korelacji liniowej Pearsona.

Rozwój rolnictwa ekologicznego

Pojęcie rolnictwa ekologicznego zostało uznane w prawodawstwie UE za synonim starszych terminów, takich jak: rolnictwo biodynamiczne [Koepf, Plato 2001], organiczne [Vogt 2000], biologiczne [Pradziadowicz 2013], tj. terminów wywodzących się z historycznych nazw metod produkcji rolnej. W literaturze polskiej spotyka się takie określenia rolnictwa ekologicznego, jak: alternatywne, biologiczno-organiczne [Kuś 2002], niekonwencjonalne [Granstedt, Tyburski 2006], biodynamiczne [Grykień 2005]. Podstawą funkcjonowania gospodarstw ekologicznych jest eliminacja środków technologii chemicznej z produkcji rolnej [Lairon 2010, Kozłowski 2009], celem zaś, zachowanie równowagi pomiędzy zasobami a wymogami ekonomii [Stawicka i in. 2004], co wpisuje się w koncepcję rozwoju zrównoważonego i przynosi wiele korzyści dla środowiska przyrodniczego i społeczeństwa [Pearce, Turner 1990].

W Polsce pierwsze gospodarstwo ekologiczne pojawiło się w latach 30. XX wieku. Metodę biodynamiczną uprawy ziemi wprowadził w swoim majątku w Szelejewie k. Gostynia Stanisław Karłowski, senator II Rzeczypospolitej [Jezierska-Thöle, Biczkowski 2013]. W latach 60. XX wieku prace nad rolnictwem ekologicznym-biodynamicznym kontynuował Julian Osetek, jednak w okresie socjalistycznym rolnictwo ekologiczne nie miało większego znaczenia. Dopiero w latach 1986-1987 pionierska grupa rolników zaczęła przestawiać swoje gospodarstwa na produkcję ekologiczną. W latach 90. XX wieku rolnictwo ekologiczne ponownie zdobyło zainteresowanie rolników, konsumentów oraz rządzących.

Wsparcie gospodarstw ekologicznych z funduszy Unii Europejskiej i budżetu krajowego

Pierwszy projekt ustawy o rolnictwie ekologicznym powstał w 1997 roku, w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Zespole ds. Rolnictwa Ekologicznego [Projekt ustawy 1998]. Rolnicy ekologiczni otrzymali dotacje rekompensujące koszty kontroli gospodarstw, a od 2000 roku gospodarstwa zostały objęte również dopłatami do hektara powierzchni upraw. Od 2004 roku rolnicy ekologiczni i będący w okresie konwersji, mogli uczestniczyć w programie rolnośrodowiskowym, a od 2015 roku rozpoczęło się tzw. „działanie ekologiczne”. Obie formy pozwalają rolnikom ubiegać się o dopłaty do produkcji ekologicznej. Do 2013 roku udzielano dotacje na dofinansowanie kosztów kontroli gospodarstw, prowadzenie badań z zakresu rolnictwa ekologicznego, koordynację doradztwa i prowadzenie ekologicznego gospodarstwa pokazowego, wydawanie materiałów szkoleniowych oraz na analizę zawartości niedozwolonych substancji (pestycydów) w płodach rolnych. W 2004 roku o dotację na dofinansowanie kosztów kontroli wystąpiło 3654 gospodarstw ekologicznych. Wyplacona kwota z tego tytułu wyniosła 2812,8 tys. zł (tab. 1).

Na środki wspólnotowe mogą liczyć producenci prowadzący gospodarstwo metodami ekologicznymi, otrzymujący dotację do hektara upraw ekologicznych na podstawie wniosków o przyznanie płatności z tytułu wspierania przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt w ramach PROW 2007-2013, w pakiecie S02. „Rolnictwo ekologiczne”. Wsparcie rolnictwa ekologicznego do poszczególnych rodzajów upraw dla gospodarstw posiadających certyfikat bądź w trakcie przestawiania produkcji na ekologiczną, realizowane były przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (tab. 2).

W ramach tego programu ekoroelnicy mogli uzyskać wsparcie w działaniach: „Uczestnictwo rolników w systemie jakości żywności” lub działania informacyjne i promocyjne z osi I „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego”. Jednocześnie wsparcie finansowe można było uzyskać w ramach Osi II „Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich”, w działaniu 214. „Program rolnośrodowiskowy (płatności rolnośrodowiskowe)”, pakiet 2 „Rolnictwo ekologiczne”. Pakiet ten obejmował 12 możliwych do realizacji wariantów [Rozporządzenie 2008, PROW 2007]. Działania te wpływały na poprawę konkurencyjności sektora rolnego i leśnego oraz na uzyskanie przewagi konkurencyjnej na rynku (szczególnie gospodarstw ekologicznych). Z kolei w ramach uczestnictwa rolników w systemach jakości żywności wsparcie przysługiwało wyłącznie producentom rolnym wytwarzającym produkty rolne przeznaczone do spożycia. Nastąpiło bowiem odejście od biernego wspierania producentów rolnych (które miało miejsce przy realizacji PROW 2004-2006), którzy nie wytwarzali produktów w celu wprowadzenia ich do obrotu. W przypadku rolnictwa ekologicznego maksymalne wsparcie zostało określone na poziomie średnio 996 zł rocznie dla producenta. Komisja Europejska w 2011 roku wyraziła zgodę na podniesienie maksymalnej kwoty wsparcia dla producentów rolnych w przypadku wspólnotowego systemu jakości żywności – rolnictwa ekologicznego, do wysokości 3 tys. zł. Ogółem budżet działań PROW 2007-2013 dla Polski wyniósł 39 mln euro [Losz 2014]. Kolejnym celem pomocy dla rolników było finansowanie działań informacyjnych i promocyjnych o

Tabela 1. Liczba złożonych wniosków oraz kwota dotacji do kosztów kontroli w 2004 roku

Table 1. The number of applications submitted and the amount of subsidy to control costs in 2004

Województwo/ Province	Liczba wniosków/ Number of requests	Kwota/ Amount [PLN]
Łódzkie	68	52 350
Mazowieckie	406	311 650
Małopolskie	691	482 650
Śląskie	46	32 300
Lubelskie	377	284 200
Podkarpackie	425	328 900
Podlaskie	200	162 600
Świętokrzyskie	531	381 550
Lubuskie	65	53 200
Wielkopolskie	62	52 900
Zachodniopomorskie	182	165 900
Dolnośląskie	182	152 750
Opolskie	25	19 350
Kujawsko-pomorskie	88	70 650
Pomorskie	64	52 100
Warmińsko-mazurskie	243	209 750
Polska ogółem/ <i>Poland total</i>	3 654	2 812 880

Źródło: opracowano na podstawie [GIJHA-S 2004]
Source: own study based on [GIJHA-S 2004]

Tabela 2. Wsparcie rolnictwa ekologicznego w ramach PROW w latach 2004-2006 oraz 2007-2013
Table 2. Subsidy of organic farming in Rural Development Programme 2004- 2006 and 2007-2013

Cel wsparcia/ Target of subsidy		Dotacja/Subsidy [PLN/ha]	
		2004-2006	2007-2013
Uprawy rolnicze/ Agricultural crops	A	680	800
	B	600	750
Użytki zielone/ Grassland	A	330	400
	B	260	350
Warzywa/ Vegetables	A	980	1540
	B	940	1300
Owoce/ Fruits	A	1800	1800
	B	1540	1540

A – w okresie przestawiania/*during the transition period*, B – z certyfikatem/*with certificate*
Źródło: opracowano na podstawie [Senat RP 2013]
Source: own studies based on [Senat RP 2013]

produktach uczestniczących w systemach jakości żywności, na które przeznaczono około 10 mln euro ze środków PROW 2007-2013.

Szeroką gamę instrumentów wsparcia ekologicznych gospodarstw rolnych ma w dyspozycji Komisja Europejska (KE). Wynika to z silnego, trójaspektowego wymiaru oddziaływania tego rolnictwa na rozwój regionów, tzn. pod względem gospodarczym, społecznym i kulturowym. W związku z powyższym UE w 2004 roku opracowała Europejski Plan Działania na rzecz Żywności Ekologicznej i Rolnictwa Ekologicznego, który zawierał główne instrumenty dla rozwoju ogólnoeuropejskiego sektora ekologicznego [MRiRW 2011]. Działanie 6. odnosiło plan działania do instrumentów WPR i zalecało pełne wykorzystanie PROW na wsparcie rolnictwa ekologicznego w państwach członkowskich w latach 2007-2013. Cele te obejmowały m.in. utrzymanie istniejącego obszaru ekologicznego i liczby gospodarstw ekologicznych.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) [MRiRW 2007] przewidziano mechanizmy wspierające, m.in.: działanie „Rolnictwo ekologiczne”. Celem tego działania jest wspieranie dobrowolnych zobowiązań rolników, którzy podejmują się utrzymać lub przejść na praktyki metody produkcji określone w przepisach dotyczących rolnictwa ekologicznego. Płatność jest przyznawana corocznie przez okres 5 letniego zobowiązania ekologicznego w ramach dwóch poddziałań. Ponadto sektor rolnictwa ekologicznego jest również wspierany przez wiele działań i poddziałań w ramach PROW 2014-2020, takich jak „Wsparcie korzystania z usług doradczych”, „Wsparcie dla szkolenia doradców”, „Transfer wiedzy i działalność informacyjna”, „Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej”, „Inwestycje w środki trwałe”. Wsparcie można uzyskać również w ramach działań „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” i „Tworzenie grup i organizacji producentów”.

Zmiany liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych w Polsce

Według danych z Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-spożywczych (GIJHAR-S) wynika, że od początku lat 90. XX wieku wzrasta zainteresowanie produkcją metodami ekologicznymi. W 1990 roku zarejestrowano jedynie 27 gospodarstw ekologicznych (posiadających certyfikat, jak i tych w trakcie przestawiania). W okresie przedakcesyjnym, do 2003 roku liczba gospodarstw wynosiła 2286, a 10 lat później, po akcesji Polski do UE ich liczba wzrosła do 26 598. O ile zatem od 1990 do 2003 roku zauważalny był powolny, chociaż systematyczny wzrost liczby gospodarstw ekologicznych, to po 2004 roku, z chwilą wstąpienia do UE, nastąpił gwałtowny wzrost spowodowany m.in. wprowadzeniem dopłat unijnych oraz wejściem w życie regulacji UE, dotyczących rolnictwa ekologicznego. WPR UE pozwoliła na znaczne wsparcie finansowe rolnictwa ekologicznego w ramach realizacji programu rolnośrodowiskowego, będącego jednym z elementów PROW.

Wzrost liczby gospodarstw ekologicznych w latach 2003-2015 miał charakter liniowy. Równanie trendu prostoliniowego w tym okresie przybrało postać $y = 2099x + 1455$, co oznacza, że średniorocznie liczba gospodarstw rosła o 2099 gospodarstw. Równanie trendu prostoliniowego w 90% wyjaśniło dopasowanie linii regresji ($R^2 = 0,905$). Od 2014 roku obserwuje się tendencję spadkową.

Zróżnicowanie przestrzenne liczby gospodarstw ekologicznych wskazuje, że w 2015 roku najwięcej ich było w województwach warmińsko-mazurskim (4041), podlaskim (3273) oraz zachodniopomorskim (3043) (rys. 1). Łącznie stanowiły one 46,5% ogółu liczby gospodarstw ekologicznych w Polsce. Jednocześnie w tych województwach zarejestrowano najwyższe wypłacone kwoty dla gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi do upraw rolniczych oraz trwałych użytków zielonych w ramach PROW w latach 2007-2013 (tab. 3).

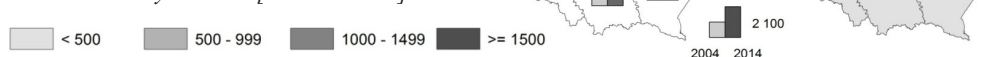
Analogicznie do wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych w latach 2003-2015 wzrosła powierzchnia ekologicznych użytków rolnych (UR). Wzrost powierzchni miał charakter liniowy. Równanie trendu prostoliniowego przybrało postać $y = 55430x + 13403$. Oznacza to, że średniorocznie powierzchnia użytków wzrastała o 55 430 ha. Równanie trendu prostoliniowego w 93% wyjaśniło dopasowanie linii regresji ($R^2 = 0,924$).

Rysunek 1. Liczba (A) oraz dynamika (B) liczby gospodarstw ekologicznych w latach 2004-2014

Figure 1. The number (A) and dynamics of changes (B) of organic farms in byvoivodships Poland in 2004-2014, 2004 = 100

Źródło: opracowano na podstawie [GIJHA-S 2004]

Source: own study based on [GIJHA-S 2004]

Największy wzrost powierzchni nastąpił w latach 2009-2010, gdy w stosunku do roku poprzedniego powiększyła się ona o około 100 tys. ha. Polska jest na drugim miejscu na świecie pod względem dynamiki wzrostu areалу gospodarstw ekologicznych [Kwiatkowski 2012]. Średnia wielkość gospodarstw ekologicznych wynosiła 26,1 ha i w porównaniu do 2004 roku zwiększyła się o 4,1 ha. W latach 2003-2015 przeciętna wielkość gospodarstwa ekologicznego była większa od konwencjonalnego o około 10 ha.

Wpływ funduszy UE na wzrost liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych

Istotne było zbadanie siły związku między rozwojem liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych a skalą pozyskiwanych środków z funduszy UE. Analiza współzależności przeprowadzona została za pomocą korelacji liniowej Pearsona dla lat 2004 i 2014. Obliczone współczynniki korelacji wskazują na istnienie istotnej zależności liniowej. W 2004 roku bardzo wysoką wartość współczynnika korelacji (0,99508) zanotowano pomiędzy liczbą gospodarstw ekologicznych a kwotą dotacji do kosztów kontroli, przy współczynniku determinacji R^2 (0,990) (rys. 2). Analiza współzależności między liczbą gospodarstw rolnych a kwotami dotacji wypłaconymi dla gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi w ramach PROW 2007-2013 wykazała bardzo silną zależność (0,928608) dla kwot wypłaconych do trwałych użytków zielonych, przy współczynniku determinacji R^2 (0,862) oraz dość silną zależność (0,881671) dla kwot wypłaconych dla upraw rolniczych. Współczynnik determinacji R^2 na poziomie (0,777) wskazuje na relatywnie zadowalający stopień wyjaśnienia przez zmienną (77%).

Tabela 3. Liczba gospodarstw ekologicznych w 2015 roku oraz kwoty wypłacone dla gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi w ramach PROW 2007-2013

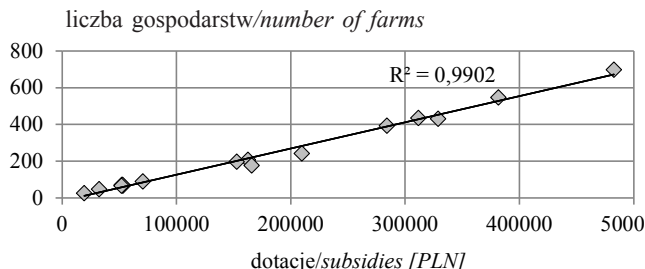
Table 3. The number of organic farms in 2015 and amounts paid to organic production in Rural Development Programme 2007-2013

Województwo/ Province	Kwota/Amount [PLN]		Liczba gospodarstw ekologicznych/ Number of organic farms
	uprawy rolnicze/ farm crops	trwale użytki zielone/ permanent grassland	
Łódzkie	2 862 466	60 530	508
Mazowieckie	20 086 308	480 092	2 374
Małopolskie	5 122 785	87 040	1 378
Śląskie	2 874 882	13 734	230
Łubelskie	9 947 747	133 874	1 975
Podkarpackie	5 623 328	37 702	1 475
Podlaskie	20 490 449	549 159	3 432
Świętokrzyskie	4 500 864	87 060	992
Lubuskie	14 897 743	267 304	1 370
Wielkopolskie	13 704 950	62 830	966
Zachodniopomorskie	45 976 543	478 574	3 526
Dolnośląskie	11 528 631	125 010	1 046
Opolskie	913 930	7 852	75
Kujawsko-Pomorskie	4 584 791	44 074	401
Pomorskie	10 233 016	83 527	847
Warmińsko-Mazurskie	37 738 062	872 788	4 234

Źródło: opracowano na podstawie [GIJHA-S 2004]

Source: own study based on [GIJHA-S 2004]

Rysunek 2. Związek liczby gospodarstw ekologicznych i kwoty dotacji do kosztów kontroli w 2004 roku

Figure 2. Relationship between the number of organic farms and the amount of subsidies to control costs in 2004

Źródło: opracowano na podstawie [GIJHA-S 2004]

Source: own study based on [GIJHA-S 2004]

Podsumowanie

W latach 2003-2014 nastąpił dynamiczny wzrost liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych spowodowany m.in. wprowadzeniem dopłat unijnych oraz wejściem w życie regulacji UE dotyczących rolnictwa ekologicznego. Dzięki unijnym dopłatom coraz więcej gospodarstw rolnych w Polsce przestawia się na ekologiczną produkcję. W wyniku przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski.

1. W latach 2003-2014 nastąpił wzrost liczby gospodarstw ekologicznych w Polsce z 5762 do 24 829. Średniorocznie liczba gospodarstw rosła o 2099 gospodarstw. Największy wzrost gospodarstw ekologicznych w stosunku do roku poprzedniego nastąpił w 2013 roku (do 26 598 gospodarstw).
2. Analogicznie do wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych wzrosła powierzchnia ekologicznych użytków rolnych z 82 731 do 657 902 ha. Średniorocznie powierzchnia użytków wzrastała o 55 430 ha. Średnia wielkość gospodarstw ekologicznych wynosiła 26,1 ha i w porównaniu do 2004 roku zwiększyła się o 4,1 ha.
3. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej największy wpływ na zwiększenie liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych miało funkcjonowanie PROW w latach 2004-2006 oraz 2007-2013, a w jego ramach dopłat do produkcji ekologicznej. Potwierdza to bardzo silna zależność między liczbą gospodarstw rolnych a kwotami dotacji wypłaconymi dla gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi.
4. Można przypuszczać, że w ciągu kilku najbliższych lat udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych może przekroczyć 4-5%. Na wspólnym rynku zjednoczonej UE polskie gospodarstwa ekologiczne mogą stać się bardziej konkurencyjne w pracochłonnej produkcji ekologicznej. Szansą dla polskiego rolnictwa ekologicznego są małe gospodarstwa rodzinne, które w okresie sezonowych prac polowych zatrudniają miejscową ludność. W ten sposób gospodarstwa ekologiczne obok ważnej funkcji ekologicznej pełnią również funkcje społeczne.

Literatura/Bibliography

- Christian Henning. 2008. *Determinants of Agricultural Protection in an International Perspective: the Role of Political Institutions*. [In] 12th European Congress of Agricultural Economists, Gandawa.
- GIJHA-S. 2004. *Rolnictwo ekologiczne w Polsce w 2004 roku* (Organic farming in Poland in 2004). Warszawa: Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.
- Granstedt Artur, Józef Tyburski. 2006. Współczesne europejskie systemy rolnicze (Contemporary European farming systems). *Fragmenta Agronomica* 23 (2): 72-95.
- Grykiel Stanisław. 2005. Bariery rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. [W] *Funkcje obszarów wiejskich* (Barriers to the development of organic farming in Poland. [In] *Functions of rural areas*), ed. E. Pałka. Kielce: Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej.
- Jezierska-Thöle Aleksandra, Mirosław Biczkowski. 2013. Znaczenie i uwarunkowania innowacyjności w rolnictwie w Polsce (Importance and determinants of innovation in agriculture in Poland). *Rocznik Naukowe SERiA XV* (2): 124-131.
- Jezierska-Thöle Aleksandra, Mirosław Biczkowski. 2014. The analysis of conditions and level of sustainable development of rural areas in Poland and Germany. *European Journal of Sustainable Development* 3: 387-394.
- Kahl Johannes, Geert Jan Van den Burgt, Daniel Kusche, Bügel Susanne, Nicolaas Busscher, Ewelina Hallmann, Ursula Kretschmar, Angelika Ploeger, Ewa Rembalkowska, Machteld. 2010. Organic food claims in Europe. *Food Technology* (3.10): 38-46.

- Koepf Herbert, Bodo Plato. 2001. *Die biologisch-dynamische Wirtschaftsweise im 20. Jahrhundert. Die Entwicklungsgeschichte der biologisch-dynamischen Landwirtschaft* (Biodynamic economics in the XX century. The history of biodynamic agriculture development). Dornach/Schweiz: Verlag am Goetheanum.
- Kołodziejczak Anna. 2015. Wielofunkcyjność rolnictwa jako czynnik rozwoju zrównoważonego obszarów wiejskich w Polsce (Multifunctionality of agriculture as a sustainable development factor of rural areas in Poland). *Studia Obszarów Wiejskich* 37: 131-142.
- Kozłowski Jerzy. 2009. Podejście ekologiczne w metodyce planowania – bezpieczna przestrzeń rozwiązań (The ecological approach in planning methodology – a safe space of solutions). *Problemy Rozwoju Miast* 4: 23-38.
- Kuś Jan. 2002. *Systemy gospodarowania w rolnictwie* (Farm management systems). Warszawa: IERiGŻ. 119-126.
- Lairon Denis. 2010. Nutritional quality and safety of organic food. A review. *Agronomy for Sustainable Development* 30: 33-41.
- Losz Krzysztof. 2014. *Ile pieniędzy dla rolników?* (How much money for farmers?), <http://www.naszdziennik.pl/ekonomia-polska-wies/65388,ilepieniędzy-dla-rolni-kow.html>, access: 16.01.2014.
- Łukomska Agnieszka. 2007. Wsparcie finansowe rolnictwa ekologicznego w Polsce (Financial support of organic farming in Poland). *Roczniki Naukowe SERiA IX* (1): 288-293.
- Pearce David, Kerry Turner. 1990. *Economics of Natural Resources and the Environment*. New York: Johns Hopkins University Press.
- MRiRW (Ministry of Agriculture and Rural Development). 2007. *Program Rozwoju Obszarów wiejskich (PROW) 2007-2013* (Rural Development Program (RDP) 2007-2013), <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa/Program-Rozwoju-Obszarow-Wiejskich-2007-2013>, access: 12.03.2017.
- MRiRW (Ministry of Agriculture and Rural Development). 2011. *Plan działań dla żywności i rolnictwa ekologicznego w Polsce na lata 2011-2014* (Action plan for organic food and farming in Poland for 2011-2014). Warszawa: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
- Pradziadowicz Monika. 2013. Funkcjonowanie gospodarstw ekologicznych w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2011 (Functioning of ecological households in west Pomeranian voivodeship in 2006-2011). *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2 (28): 205-213.
- Rozporządzenie MRiRW z dnia 28 lutego 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolno-środowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Regulation of the Ministry of Agriculture and Rural Development of 28 February 2008 on detailed conditions and procedure for granting financial aid under the measure „Agro-environmental program” covered by the Rural Development Program for the years 2007-2013). Dz.U. nr 34, poz. 200.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Regulation of the Council of Ministers of 20 July 2004 on detailed conditions and procedure for granting financial aid for supporting agri-environmental undertakings and improvement of animal welfare covered by the rural development plan). Dz.U. nr 174, poz. 1809.
- Senat RP. 2013. *Szanse i zagrożenia polskiego rolnictwa ekologicznego w perspektywie lat 2014-2020. Opinie i Ekspertyzy OE-210* (Opportunities and threats of Polish organic farming in the perspective of 2014-2020. Opinions and Expertises OE-210). Warszawa: Biuro Analiz i Dokumentacji Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych Kancelarii Senatu RP.
- Stawicka Jolanta, Małgorzata Szymczak-Piątek, Joanna Wieczorek. 2004. *Wybrane zagadnienia ekologiczne* (Selected ecological issues). Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Vogt Gunter. 2000. Entstehung und Entwicklung des ökologischen Landbaus (Origin and development of organic farming). Bad Dürkheim: Stiftung Ökologie & Landbau SÖL.

Summary

The aim of the work was to present and describe the development of organic farms in Poland and the impact of EU funds on the development of this sector. The possibilities of financing their development from the Rural Development Program funds in the period 2007-2013 functioning within the framework of the Union's Common Agricultural Policy were pointed out. The theoretical foundations and assumptions related to the functioning of the organic farming sector were also approximated. The results show that in the years 2002-2013 there was an increase in the number and area of organic farms. The greatest impact on the increase of the number and area of organic farms is the functioning of the RDPs in the years 2004-2006 and 2007-2013 and within it the subsidies for organic production. This confirms the very strong correlation between the number of farms and the amounts of subsidies paid to farms producing organic farming. It can be assumed that in the next few years the share of the area of ecological agricultural land may exceed 4-5%.

Adres do korespondencji
dr Aleksandra Jezierska-Thöle (orcid.org/0000-0002-7607-9531)
dr Mirosław Biczkowski (orcid.org/0000-0001-8936-457X)
Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wydział Wydział Nauk o Ziemi
ul. Lwowska 1, 87 100 Toruń
e-mail: alekjez@umk.pl, mirbicz@umk.pl